

NORGES HØYESTERETT

Den 21. oktober 2005 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2005-01657-A, (sak nr. 2005/200), straffesak, kjæremål,

Den offentlige påtalemyndighet

(kst. statsadvokat Bjørn Enoksen Ristesund)

mot

A

(advokat Fredrik Undheim – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Stabel:** Saken gjelder spørsmål om politiet kan kreve utlevert resultat av blodprøve tatt i forbindelse med medisinsk behandling i et tilfelle der rekvirert prøve for analyse av promille ikke ble tatt i tide – helsepersonelloven § 12 jf. vegtrafikkloven § 22 a.
- (2) Etter en trafikkulykke på Nærbø like før midnatt 31. juli 2004 ble A mistenkt for overtredelse av straffeloven § 239. A var fører av en bil som kjørte av veien, og en passasjer ble drept. Han og en annen passasjer ble skadet. A ble umiddelbart etter ulykken brakt til Sentralsykehuset i Rogaland med luftambulanse. Da det var mistanke om kjøring i påvirket tilstand, ble en politipatrulje sendt til sykehuset for å rekvirere blodprøve. Rekvisisjonen ble overlevert sykehuset ca. kl. 02.00, men av uklare årsaker ble slik blodprøve først tatt 18 timer etter dødsulykken. Blodprøven inneholdt ikke alkohol.
- (3) Påtalemyndigheten krevde i ettertid utlevert resultatet av andre blodprøver tatt av A kort tid etter hans ankomst til sykehuset, som ledd i den ordinære medisinske behandlingen av ham. Det ble vist til straffeprosessloven § 210 sammenholdt med helsepersonelloven § 12 jf. vegtrafikkloven § 22 a. Sentralsykehuset i Rogaland motsatte seg dette under henvisning til taushetsplikten etter helsepersonelloven §§ 21–23. A nektet å frita behandlende personell fra taushetsplikten.
- (4) Saken ble bragt inn for Jæren tingrett, som 3. desember 2004 avsa kjennelse med slik slutning:

”Begjæringen tas ikke til følge.”

- (5) Påtalemyndigheten påkjærte kjennelsen til Gulating lagmannsrett, som 12. januar 2005 avsa kjennelse med slik slutning:

”Kjæremålet forkastes.”

- (6) Påtalemyndigheten påkjærte lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Kjæremålet gjaldt lagmannsrettens lovtolking. Kjæremålsutvalget besluttet at kjæremålssaken i sin helhet skulle avgjøres av Høyesterett, og justitiarius i Høyesterett bestemte at partsforhandling skulle finne sted etter de regler som gjelder for ankesaker.
- (7) Som nytt grunnlag for Høyesterett påberopte påtalemyndigheten seg helsepersonelloven § 23 nr. 4. Anførselen ble trukket etter at det ble rettet ny begjæring til Helse Stavanger HF på dette grunnlag. Begjæringen ble avslått, og saken er nå til behandling for Jæren tingrett, etter at Gulating lagmannsrett i kjennelse 8. september 2005 opphevet tingrettens kjennelse 13. juli 2005, der begjæringen ikke ble tatt til følge. Lagmannsretten opphevet tingrettens kjennelse fordi den fant at det var en saksbehandlingsfeil at den medisinsk ansvarlige ved sykehuset ikke var gjort til part under tingrettsbehandlingen.
- (8) *Påtalemyndigheten* har i korte trekk gjort gjeldende:
- (9) Lagmannsretten har tolket helsepersonelloven § 12 uriktig. Det er ikke et vilkår at prøvetakingen skjer i prøvesett innlevert av politiet, og en svikt ved sykehusets rutiner bør ikke undergrave den bistandsplikten helsepersonell har etter loven. Når det foreligger et prøveresultat, bør dette kunne kreves utlevert uten hinder av taushetsplikt. Forarbeidene åpner for at bestemmelsen i enkelte tilfeller anvendes analogisk. Hensynet til effektiv etterforskning av straffbare handlinger tilsier at taushetsplikten ikke gjelder i et tilfelle som dette.
- (10) Som nytt grunnlag for Høyesterett påberopes at det var en saksbehandlingsfeil at ansvarlig helsemyndighet – Helse Stavanger HF – ikke er gjort til part i saken. Feilen kan ha hatt betydning for utfallet av saken, da man ikke vet hvilket standpunkt foretaket ville inntatt i formelle rettsforhandlinger om utleveringsspørsmålet. Påtalemyndigheten har lagt ned slik påstand:

”Lagmannsrettens og tingrettens kjennelser oppheves.”

- (11) *A* har ved sin forsvarer i korte trekk gjort gjeldende:
- (12) Helsepersonelloven § 12 er en særregel om helsepersonellens handlingsplikt og ikke noe generelt unntak fra de alminnelige regler om taushetsplikt. Ved etterforskning i en straffesak er man i kjerneområdet for legalitetsprinsippet, og unntakene bør være snevre. Etter helsepersonelloven § 12 plikter helsepersonell å medvirke ved politiets etterforskning. Mulige forsømmelser i så måte kan eventuelt lede til tiltak overfor de ansvarlige, men utvider ikke påtalemyndighetens rett til innsyn.
- (13) Dersom Høyesterett skulle komme til at utlevering kan skje, kan dette bare gjelde blodprøver tatt etter at begjæringen fra påtalemyndigheten ble fremsatt. Fastsettelse av hvilke prøver dette gjelder, vil by på problemer. Videre vil det være vanskelig å fastslå nøyaktig når blodprøvene ble tatt, noe som har avgjørende betydning ved spørsmål om kjøring i påvirket tilstand. Det kan også reises tvil om analyseresultatets kvalitet.

- (14) Det var en saksbehandlingsfeil at helseforetaket ikke var gjort til part, men feilen kan ikke ha hatt betydning for resultatet, jf. straffeprosessloven § 342 annet ledd. Skulle Høyesterett komme til motsatt resultat, må også tingrettens kjennelse oppheves. A har lagt ned slik påstand:

”Prinsipalt: Kjæremålet forkastes.

Subsidiært: Lagmannsrettens og tingrettens kjennelser oppheves.”

- (15) *Jeg er kommet til at kjæremålet ikke fører frem.*
- (16) Innledningsvis bemerker jeg at kjæremålet er et videre kjæremål hvor Høyesteretts kompetanse er begrenset. Kjæremålet gjelder lagmannsrettens lovtolking og saksbehandling. Dette kan Høyesterett prøve, jf. straffeprosessloven § 388 første ledd nr. 2 og 3.
- (17) Jeg behandler spørsmålet om lovtolkingen først.
- (18) Helsepersonelloven § 12 første ledd lyder slik:
- ”Lege, sykepleier eller bioingeniør skal etter anmodning fra politiet ta blodprøve eller foreta lignende undersøkelse av personer som er mistenkt for straffbart forhold under påvirkning av alkohol eller annet berusende eller bedøvende middel når dette er hjemlet i lov og kan skje uten fare.”**
- (19) Bestemmelsen står i lovens kapittel 2 om krav til helsepersonells yrkesutøvelse og har overskriften ”Undersøkelser i forbindelse med straffbare forhold”. Etter bestemmelsens tredje ledd nr. 2 omfatter plikten ikke person som helsepersonellet har til behandling. Den avløser den tidligere legeloven § 47, der det tilsvarende unntaket for pasienter var begrenset til person som legen behandler for alkohol-, narkotika- eller medikamentmisbruk.
- (20) Lagmannsretten har korrekt tatt utgangspunkt i at politiet hadde hjemmel til å rekvirere at blodprøve ble tatt, og til å få utlevert slik prøve. At hjemmelen i dette tilfellet var vegtrafikkloven § 22 a – og ikke straffeprosessloven § 157 første ledd jf. vegtrafikkloven § 22 som lagmannsretten har vist til – har ingen betydning for resultatet.
- (21) Når det gjelder den blodprøven som saken gjelder og resultatet av blodprøveanalysen, har lagmannsretten lagt til grunn at dette i utgangspunktet er bevis som omfattes av beslagsadgangen etter straffeprosessloven § 203. Det omfattes dermed også av utleveringsplikten etter lovens § 210. Lagmannsretten har videre lagt til grunn at det i utgangspunktet dreier seg om materiale som er omfattet av taushetsplikt som er beskyttet etter straffeprosessloven § 119, og at beslagsbegrensningen i § 204 derfor kommer til anvendelse. Spørsmålet for lagmannsretten har vært om bestemmelsen i helsepersonelloven § 12 kan føre til et annet resultat.
- (22) Lagmannsretten har med dette tatt et riktig rettslig utgangspunkt. Jeg nevner for ordens skyld at lagmannsretten ikke fikk seg forelagt, og heller ikke har vurdert, mulige andre grunnlag for unntak fra taushetsplikten, som helsepersonelloven § 23 nr. 4. Spørsmålet i

saken er dermed om lagmannsretten har tolket helsepersonelloven § 12 riktig. Om dette uttaler lagmannsretten:

”Spørsmålet i saken er om politiet også har rett til å få utlevert blodprøve som helsepersonell har tatt uavhengig av begjæringen, eller rett til i hvert fall å få tilgang til analyseresultatet for så vidt som det gjelder alkoholkonsentrasjon i blodet.

Slik lagmannsretten ser saken, regulerer helsepersonelloven § 12 ikke dette spørsmålet. Bestemmelsen inneholder etter sin ordlyd en handleplikt for bestemte grupper av helsepersonell. Plikten knytter seg til å bistå politiet i forbindelse med gjennomføring av bl a blodprøvetaking. En mer generell plikt for sykehus til å gi tilgang til annet prøvemateriale enn det som er fremskaffet som en direkte følge av begjæring fra politiet, ligger utenfor det ordlyden fanger opp. Lagmannsretten kan ikke se at saken kommer i noen annen stilling der formålet med den blodprøve som tas etter politiets begjæring forspilles fordi prøven tas så sent at en eventuell alkoholkonsentrasjon i blodet uansett ikke vil la seg påvise.”

- (23) Etter min mening har lagmannsretten her bygget på en riktig lovforståelse. Slik jeg ser det, fremgår det klart av ordlyden i § 12 at bestemmelsen er begrenset til den særlige situasjon at politiet anmoder om bistand fra helsepersonell for å få tatt blodprøver eller lignende undersøkelser som krever slik bistand, av personer som er mistenkt for straffbare forhold, blant annet promillekjøring. Denne bistandsplikten – som opprinnelig var sterkt omstridt av hensyn til tillitsforholdet mellom publikum og helsevesen – går klart ut over hva som er helsepersonellens alminnelige oppgaver. Jeg finner det ikke naturlig å tolke bestemmelsen utvidende slik at resultatet av ordinære medisinske undersøkelser foretatt i behandlingsøyemed, skal kunne kreves utlevert. Taushetsplikten må etter mitt syn være til hinder for dette.
- (24) Jeg finner derfor ikke å kunne legge vekt på at det i vår sak sannsynligvis har skjedd en feil, slik at det kan fremstå som en tilfeldig fordel for siktede at prøven ikke ble tatt i tide til å ha nytte som bevis. Jeg tilføyer at det spesielle formål med undersøkelsen også stiller krav til bevissikring, analyse og kvalitetskontroll, som ikke uten videre varetas av prøver med et annet formål.
- (25) Kjæremålet over lovtolkningen kan derfor ikke føre frem.
- (26) Kjæremålet over saksbehandlingen bygger på at helseforetaket Helse Stavanger HF, som har partsstilling overfor domstolene etter helseforetaksloven § 6, ikke har vært gjort til part for tingretten, og heller ikke for lagmannsretten. Det har blant annet vært vist til Rt. 1960 side 447.
- (27) Jeg er enig i at helseforetaket, som representant for det sykehuset begjæringen var rettet mot, og som i tilfelle skulle utlevere blodprøven eller analyseresultatet, burde vært gjort til part. Jeg kan imidlertid ikke se at feilen kan ha hatt betydning for resultatet, slik straffeprosessloven § 343 første ledd krever, jf. § 385 tredje ledd. Det fremgår av tingrettens kjennelse at påtalemyndigheten hadde opplyst at sykehuset, under henvisning til lovbestemt taushetsplikt, ikke ville utlevere blodprøveresultatet. Sykehusets standpunkt var dermed kjent, og en mulig partsstilling for helseforetaket kunne vanskelig ha påvirket resultatet, som uansett ble at begjæringen ikke ble tatt til følge.
- (28) Heller ikke denne del av kjæremålet kan derfor føre frem, og kjæremålet må i sin helhet bli å forkaste.

- (29) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Kjæremålet forkastes.

- (30) Dommer **Øie**: Jeg er kommet til at kjæremålet over lovtolkningen må føre frem.
- (31) Lagmannsretten har tatt som utgangspunkt at blodprøven og resultatet av blodprøveanalysen omfattes av beslagsadgangen etter straffeprosessloven § 203, og dermed også av utleveringsplikten etter § 210. Videre har den lagt til grunn at helsepersonellens taushetsplikt er til hinder for utleveringspålegg, jf. straffeprosessloven § 204, jf. § 119, med mindre motsatt løsning følger av helsepersonelloven § 12. Jeg er enig med førstvoterende i at dette er et riktig utgangspunkt.
- (32) Jeg er videre enig i at helsepersonellens handleplikt etter helsepersonelloven § 12 er begrenset til de situasjoner hvor politiet ber om bistand for å få tatt blodprøve. Men dersom blodprøve allerede er tatt og prøven er analysert, dreier det seg ikke lenger om en slik handleplikt, men bare om en plikt til å utlevere prøveresultatet. Og en slik utleveringsplikt reguleres av straffeprosessloven § 210, jf. §§ 203 og 204. Spørsmålet er om reglene om taushetsplikt er til hinder for å gi pålegg om utlevering.
- (33) Loven har ikke noe uttrykkelig unntak fra taushetsplikten for situasjonen i vår sak. Men når reglene om taushetsplikt i straffeprosessloven § 119, jf. helsepersonelloven § 21 leses i sammenheng med helsepersonelloven § 12, jf. vegtrafikkloven § 22 a, er det etter mitt syn naturlig å forstå loven slik at taushetsplikten ikke gjelder. Når politiet med hjemmel i vegtrafikkloven § 22 a ber om bistand fra helsepersonell for å få tatt blodprøve av en fører som mistenkes for promillekjøring, kan ikke føreren under henvisning til helsepersonellens taushetsplikt motsette seg at blodprøve blir tatt og utlevert. Det ligger implisitt i helsepersonelloven § 12 at taushetsplikten da ikke gjelder. Etter min vurdering ville det være en tilfeldig fordel for den som er mistenkt for promillekjøring – her med dødelig utgang – å oppstille taushetsplikt i forhold til en blodprøve som sykehuset har tatt til eget bruk når politiet hadde hjemmel til å kreve at slik prøve ble tatt, og hadde bedt om bistand til å ta prøven, men hvor prøven ble tatt alt for sent. Det gjelder enten sykehusets egen prøve ble tatt etter eller kort tid før politiets begjæring.
- (34) Formålet med reglene om taushetsplikt for helsepersonell taler etter mitt syn ikke med styrke mot å tolke inn et unntak fra taushetsplikten i dette tilfellet. Formålet er blant annet å sikre at enhver skal kunne oppsøke lege eller annet helsepersonell uten å frykte at sensitive opplysninger blir videreformidlet fra helsepersonellet til andre, som politiet. Men så lenge politiet har hjemmel til å kreve bistand fra helsepersonell til å få tatt blodprøve, vil den som mistenkes for promillekjøring, uansett ikke ha noen garanti for at prøve ikke blir tatt og utlevert politiet.
- (35) Riktignok vil unntaket i helsepersonelloven § 12 tredje ledd nr. 2 kunne komme til anvendelse. Bestemmelsen fritar helsepersonell for handlingsplikten dersom prøve skal tas av en person som vedkommende har til behandling. Men jeg antar at det på sykehus er

fullt mulig å få tatt blodprøve innenfor rammen av tredje ledd, ved at en bioingeniør eller annet helsepersonell som ikke har den mistenkte til behandling, tar prøven. Hvorvidt unntaket kommer til anvendelse i vår sak, er ikke opplyst, og jeg finner derfor ikke grunn til å vurdere nærmere hvilke betydning det eventuelt måtte ha for spørsmålet om taushetsplikt.

- (36) Etter mitt syn kan det heller ikke være avgjørende at blodprøver som et sykehus tar til eget bruk, til dels behandles på en annen måte enn blodprøver som politiet har rekvirert. Men dersom en prøve ikke oppfyller de krav til bevissikring og kvalitetskontroll som stilles til blodprøver som tas med hjemmel i vegtrafikkloven § 22 a, vil det kunne svekke bevisverdien i en eventuell straffesak.
- (37) Min konklusjon er etter dette at taushetspliktsbestemmelsene i straffeprosessloven § 119, jf. helsepersonelloven § 12 i utgangspunktet ikke er til hinder for at prøveresultatet utleveres. Da lagmannsretten har lagt til grunn en annen tolking, må lagmannsrettens kjennelse etter mitt syn oppheves.
- (38) Jeg er enig med førstvoterende i at kjæremålet over saksbehandlingen ikke kan føre frem og tiltrer hennes begrunnelse på dette punktet.
- (39) Dommer **Stang Lund:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Stabel.
- (40) Dommar **Utgård:** Det same.
- (41) Dommer **Coward:** Likeså.
- (42) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Kjæremålet forkastes.